

BOLALAR PSIXOLOGIYASI FANINING MUAMMOLARI

**Qodirova Dildora
Nadjabekovna**

QDPI o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada bola rivojlanishining turli tomonlarini har xil fanlar - anatomiya, fiziologiya, oliy nerv faoliyati fiziologiyasi, gigiyena, etnografiya va boshqalar o'rganadi. Tug'ilgandan yetuklik davrigacha bola psixik taraqqiyotini o'rganish esa psixologik bilimlarning maxsus sohasi - bolalar psixologiyasining zimmasidaligi haqida so'z yuritilgan.

Tayanch so'zlar: psixik taraqqiyot, bola, bosh miya, reflekslar, ta'lim, psixologik asoslar, qobiliyatlar, rivojlanish, texnik qiziqish, ta'lim, ilmiy, uslubiy, bolalar psixologiyasi, tafakkur, xotira, shaxs, nutq, iroda.

Hozirgi kunda bolalar psixologiyasi fani predmetining kengayib borishi kuzatilmoqda. Bu hodisa bolaning homila davridagi rivojlanishini tobora chuqurroq o'rganish natijasida ro'y bermoqda. Falsafa va bolalar psixologiyasi. Falsafa — tabiat, jamiyat va inson taraqqiyotining eng umumiy qonunlari haqidagi fan. Falsafa qonunlari boshqa fanlarning, shu jumladan, bolalar psixologiyasi fanining qonunlari bo'lib hisoblanadi. Masalan, falsafa qonunlari orasida dialektika ta'limotining uch qonuni — qarama qarshiliklar birligi va kurashi, miqdor o'zgarishlarining sifat o'zgarishlariga o'tishi, inkomi inkor etish qonunlari asosiy o'rinni egallaydi. Bola taraqqiyoti ham qarama - qarshiliklar birligi va kurashi, ya'ni mavjud ehtiyojlar bilan bolaning real imkoniyatlari o'rtasidagi kurash natijasidir.

Yosh psixologiyasining bugungi kundagi eng muhim muammolari quyidagilardan iborat:

- a) turli psixofiziologik funksiyalarning yoshga oid me'yorlarini ilmiy jihatdan asoslab berish;
- b) individ, shaxsning yetuklik mezonlari va namunalarini aniqlash;
- c) hayotning turli bosqichlarida insonning real va potensial imkoniyatlari qanday bo'lishini aniqlash;
- d) inson hayotining dastlabki bosqichlari uning kelgusidagi taraqqiyotida qanday rol o'ynashini tushunish va ilmiy bashorat qilish.

Ushbu muammolarni hal etish uchun inson hayotining har bir bosqichida — bolalik, o'spirinlik, yetuklik va qarilikda uning psixikasida ro'y bergan o'zgarishlarni chuqur o'rganish talab etiladi. Ayrim o'rinlarda bolalar psixologiyasiga sinonim

sifatida “genetik psixologiya” tushunchasi ishlatilmoqda. Bu holatni to‘g‘ri deb baholash mumkin emas. Chunki genetik psixologiya psixik jarayonlarning paydo bo‘lishi va rivojlanishini o‘rganadi. Bolalar psixologiyasining predmeti esa faqat psixik jarayonlar taraqqiyoti bilangina cheklanib qolmaydi.

Bolalar psixologiyasi fanining asosiy kategoriyalari, ya‘nitushunchalari qatoriga quyidagilar kiradi: “yosh”, “bolalik”, “taraqqiyot”, “o‘rta”, “determinizm”, “geteroxronlik”, “tizimlilik”. Albatta, fanning kategoriyalari faqat bu tushunchalar bilan cheklanmaydi. Asosiy kategoriyalar jumlasiga bulardan ashqari, “taraqqiyotning ijtimoiy vaziyati”, “yetakchi faoliyat tipi”, va boshqa bir qator tushunchalar kiritish mumkin. Bu tushunchalar psixologiya sohasidagi ilg‘or tadqiqotlar natijasida shakllangan va fanga olib kirilgan. Bolalar psixologiyasi fanini o‘rganish ma‘lum ma‘noda ushbu anningkategoriyalarini o‘zlashtirishdan iborat. Quyida biz bolalar psixologiyasi fanining ayrim asosiy kategoriyalari xususida alohida to‘xtalib o‘tamiz: Bolalik — ontogenezning dastlabki davrlarini belgilash uchun (tug‘ilgandan o‘smirlikkacha bo‘lgan davrni belgilash uchun) qo‘llanadigan tushuncha. Yosh davrlarining an‘anaviy tasnifiga ko‘ra bolalik — go‘daklik (tug‘ilgandan lyoshgacha), ilk bolalik (1 yoshdan 3 yoshgacha), maktabgacha yosh (3 yoshdan 6-7 yoshgacha) va kichik maktab yoshi (6-2 yoshdan 10-11 yoshgacha) davriami o‘z ichiga oladi. Bolalik jadal psixik taraqqiyot davridir. Taraqqiyot — narsa yoki hodisalarning vaqt o‘tishi bilan miqdorva sifat jihatdan o‘zgarishi natijasida yuqoriroq darajaga ko‘tarilishi. Psixika taraqqiyoti - tug‘ilgandan boshlab yosh davrlari o‘tishi bilan psixika faoliyatining takomillashishidir. Psixik taraqqiyot bolaning insoniyat tarixi davomida to‘plagan bilim va tajribalami o‘zlashtirishi hamda shaxs sifatida shakllanib borishi jarayonidan iborat. Yosh — individ psixik taraqqiyotining aniq vaqt chegarasiga ega bo‘lgan bosqichi. Psixik taraqqiyotning har bir bosqichida individda muayyan fiziologik va psixologik o‘zgarishlar kuzatiladi. Odatda psixologiyada xronologik va psixologik yosh ajratiladi. Xronologik yosh inson tug‘ilgandan boshlab necha yosh yashaganini ifodalaydi. Psixologik yosh esa inson psixik rivojlanishi darajasini aks ettirib, ko‘pincha aqliy yosh deb ataladi. Aqliy yosh turii yoshdagi odamlar uchun mo‘ljallangan maxsus test topshiriqlari orqali aniqlanadi. Aqliy yoshning xronologik yoshga nisbati bola psixik taraqqiyotining o‘ziga xos ko‘rsatkichi - intellektual rivojlanish koeffitsiyentini hosil qiladi, bu koeffitsiyent ingliz tilidan olingan qisqartma IQ harflari orqali belgilanadi.

Bolalar psixologiyasi: nazariya va amaliyot. Psixologiya fani nazariyasi va amaliyoti ajralmas birlikni tashkil etadi. Albatta, ular o‘rtasida muayyan farqlar mavjud. O‘rtadagi farq ularning maqsadlari, konseptual apparati, metodologiyasi va ular doirasida amalga oshiriladigan chora-tadbirlarda yaqqol namoyon bo‘ladi. Fundamental — nazariy tadqiqotlarning asosiy maqsadi amaliyot uchun bo‘lgan ahamiyatidan qat‘i nazar, psixik hodisalar haqidagi bilimlarni kengaytirib borishdan iborat. Amaliy psixologiya esa kundalik hayot bilan bog‘liq konkret muammolarni hal etishga qaratilgan tadqiqotlarni o‘tkazadi. Fundamental tadqiqotlarda tadqiqotchi shaxsining ta‘siriz ham ilmiy metod o‘z vazifalarini bajaradi. Ammo amaliy psixologiyada psixolog shaxsi metodning ajralmas qismi bo‘lib hisoblanadi. Nazariy izlanishlarda qo‘llanayotgan metodlarning ishonchliligi, validligi, reprezentativligi muhim ahamiyat kasb etsa, amaliy psixologiyada bular asosiy rolni o‘ynamaydi.

Shunga qaramay, bola psixik taraqqiyotiga xos qonuniyatlar va nazariy bilimlarni egallabgina haqiqiy professional mutaxassis-psixolog, tarbiyachi bo'lib yetishish mumkin. L.F. Obuxova o'rinli ta'kidlaganidek, bolalar psixologiyasi sohasidagi nazariy vazifalar hal etilgandan keyin ilmiy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari ham kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Nishanova Z.T. Bolalar psixodiagnostikasi. T., 2010

2. Наджатбековна, Кадирова Дильдора. «ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ТЕХНОЛОГИИ ПРЕПОДАВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ». Репозиторий открытого доступа 9.11 (2022): 241-244.

3. ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM ABROAD

TZ Jumanovna - Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 2022 - giirj.com GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 10, Issue 11, Nov. (2022) 538 ORGANIZATION Page 1 GALAXY ...

4. Kadirova, D. "MECHANISMS FOR THE FORMATION OF SOCIAL CONSCIOUSNESS IN PRESCHOOL CHILDREN." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071 12.10 (2023): 28-35.

5. ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ЗА РУБЕЖОМ

T.Z Jumanovna - Международный междисциплинарный исследовательский журнал Galaxy, 2022 - giirj.com МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ GALAXY (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Том. 10, выпуск 11, ноябрь. (2022) 538 ОРГАНИЗАЦИЯ Страница 1 ГАЛАКТИКА .

6. Kadirova, D. "METHODS FOR IMPROVING THE QUALITY OF TEACHING IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071 12.10 (2023): 43-50.

7. Kadirova, Dildora. "BOLALARDA KREATIV YONDASHUV ASOSIDA INNOVATION FIKRLASH KONIKMALARINI SHAKLLANTIRISH." Talqin va tadqiqotlar 1.26 (2023).